

הרב יהודה זולדן

גיליון מס' 58

מסכת יומא דפים י"ד-כ'

י"ג-י"ט אייר, פרשת אמור, תשפ"א

ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך

(יומא יח ע"ב-יט ע"ב)

בשל החשד שמא אותם כהנים יעשו כדרכם ושלא כנדרש ע"פ ההלכה, היו משביעים כל אחד מהם אותם קודם עבודתם "משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך". בהקשר זה נזכר בגמרא תפקידם ומעמדם של הכהנים – שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן, ונעיין בשאלת הפרי חדש שהובאה בדברי ר' עקיבא איגר מה מועילה השבועה.

א. שלא יתקן מבחוץ ויכניס, כדרך שהצדוקין עושין

יומא יח ע"ב, יט ע"ב

משנה. מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה והעלוהו בית אבטינס והשביעוהו, ונפטרו והלכו להם. ואמרו לו: אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך. הוא פורש ובוכה, והן פורשין ובוכין.

גמרא. ...הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין וכו'. הוא פורש ובוכה - שחשדוהו צדוקי, והם פורשין ובוכין - דאמר רבי יהושע בן לוי: כל החושד בכשרים לוקה בגופו. וכל כך למה? שלא יתקן מבחוץ ויכניס, כדרך שהצדוקין עושין.

תנו רבנן: מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכניס. ביציאתו היה שמח שמחה גדולה. פגע בו אביו, אמר לו: בני, אף על פי שצדוקין אנו - מתיראין אנו מן הפרושים. אמר לו: כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה כי בענן אראה על הכפרת. אמרתי, מתי יבוא לידי ואקיימנו. עכשיו שבא לידי - לא אקיימנו? אמרו: לא היו ימים מועטין עד שמת והוטל באשפה, והיו תולעין יוצאין מחוטמו. ויש אומרים: ביציאתו ניגף. דתני רבי חייא: כמין קול נשמע בעזרה, שבא מלאך וחבטו על פניו. ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו ככף רגל עגל בין כתפיו, שנאמר "ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל" (יחזקאל א, ז).

צורבא הדף היומי

הסיבה לשבועה היא בשל העובדה שבבית שני היתה תחלופה גדולה של כהנים בשל היותם צדוקים, וכפי שמופיע לעיל (יומא ט ע"א):

"ושנות רשעים תקצרנה" (משלי י, כז) - זה מקדש שני, שעמד ארבע מאות ועשרים שנה, ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים. צא מהם ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק, ושמונים שמש יוחנן כהן גדול, עשר שמש ישמעאל בן פאבי, ואמרי לה אחת עשרה שמש רבי אלעזר בן חרסום - מכאן ואילך צא וחשוב: כל אחד ואחד לא הוציא שנתו..

במה שינו הצדוקים? בגמ' בהמשך (יומא נג ע"א) נאמר:

תנו רבנן: "ונתן את הקטרת על האש לפני ה'" (ויקרא טז, יג) - שלא יתקן מבחוץ ויכניס, להוציא מלבן של צדוקין שאומרים יתקן מבחוץ ויכניס. מאי דרוש? "כי בענן אראה על הכפרת" (שם ב) - מלמד שיתקן מבחוץ ויכניס. אמרו להם חכמים: והלא כבר נאמר "ונתן את הקטרת על האש לפני ה'" . אם כן מה תלמוד לומר "כי בענן אראה על הכפרת" - מלמד שנותן בה מעלה עשן.

כאמור, בשל החשד שמא אותם כהנים יעשו כדרכם ושלא כנדרש ע"פ ההלכה, היו משביעים כל אחד מהם אותם קודם עבודתם "משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך".

כך הציג הרמב"ם את המאבק עם הצדוקים:

רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים א, ז

בימי בית שני צץ המינות בישראל, ויצאו הצדוקין מהרה יאבדו שאינן מאמינין בתורה שבעל פה, והיו אומרים שקטרת של יום הכפורים מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרוכת וכשיעלה עשנה מכניס אותה לפנים לקדש הקדשים, הטעם, זה שכתוב בתורה "כי בענן אראה על הכפרת" אמרו כי הוא ענן הקטורת, ומפי השמועה למדו חכמים שאין נותן הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון, שנאמר "ונתן הקטרת על האש לפני ה'", ולפי שהיו חוששין בבית שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין אותו ערב יום הכפורים ואומרים לו: אישי כהן גדול אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן את שמו בבית הזה שלא תשנה דבר שאמרנו לך, והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והן פורשין ובוכין לפי שחשדו למי שמעשיו סתומין שמא אין בלבו כלום.

ב. כהני - שלוחי דין או שלוחי דרחמנא

יומא יט ע"א-ע"ב

מה היו משביעים?

גמרא. ואמרו לו אישי כהן גדול וכו'. לימא תהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע. דאמר רב הונא בריה דרב יהושע: הני כהני - שלוחי דרחמנא נינהו. דאי אמרת שלוחי דין נינהו, מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ושלוחי דין מצו עבדי? - הכי קאמרי ליה: משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת בית דין.

רש"י

לימא תיהוי - מתניתין דקתני אתה שלוחנו תיובתא דרב הונא כו'.

צורבא הדף היומי

הני כהני - בהקרבת קרבנותיו שלוחי דרחמנא נינהו ולא שלוחינו, ונפקא מינה דאם הוא מודר הנאה ממנו - מותר לו שיקריב עליו קרבנותיו, כדתנן בנדרים (לה, ב).
הכי קאמרי ליה - האי דקאמרי ליה אתה שלוחנו לאו בעבודה קאמרי ליה, אלא לענין קבלת שבועה, כלומר: לא לפי מחשבה שבלבך, אם באת להערים בקבלת השבועה, אנו משביעין אותך לפי דעתינו ודעת בית דין.

כוונת רש"י לאמור בגמרא (נדרים לה ע"ב) "למאי נפקא מינה? לענין מודר הנאה". הכוונה היא שאם ישראל מודר הנאה מהכהן, אזי לכהן אסור לו להקריב את קרבנות ישראל. אך אם אומרים שכהנים הם שלוחי דרחמנא אזי מותר. כך הסביר בשיטה מקובצת (נדרים שם): "וזה לשון שטה: נפקא מינה למודר הנאה מן הכהן שהכהן אסור לההנותו אי מקריב קרבן (טמא אי לא) [בשבילן] ואף על גב דמצוה קא עביד".

- מה הנפקא מינה האם כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא לענין מודר הנאה?
- לפי מסקנת הגמרא מה אומרים שלוחי בית הדין לכהן אותו הם משביעים?

התוספות בסוגייתנו הקשה מדברי הגמרא בנדרים לסוגייתנו.

יומא יט ע"ב תוספות ד"ה מי

מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד כו' - תימה דבפרק אין בין המודר (נדרים דף לה:): מיבעיא לן הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו או שלוחי דידן נינהו וקאמר ת"ש ת"ש טובא התם ולבסוף לא איפשיטא. ואמאי לא פשיט לה מדרב הונא בריה דרב יהושע דהכא?
י"ל דלא בעי למיפשט מדברי אמוראים אלא ממתני' וברייתא ...
ולי נראה דלעולם פשיטא ליה מדרב הונא בריה דרב יהושע דשלוחי דרחמנא נינהו דאי ס"ד שלוחי דידן דווקא נינהו ולא שלוחי דרחמנא כלל מי איכא מידי כו'. והתם מיבעיא ליה אי שלוחי דידן קצת דהוה להו שלוחי דרחמנא ושלוחי דידן, או שלוחי דרחמנא דווקא.

על דברי התוספות כתב הדבר אברהם:

הרב אברהם דב כהנא שפירא, שו"ת דבר אברהם חלק א סימן יג

והוא מחוסר הסבר מהו עניינו של שליח קצת ובמה והיאך נתחלקה השליחות למקצת מקצת. ותו אמאי לא נימא גם על אותה שליחות קצת מי איכא מידי כו', ... היכי נעשים כהנים שלוחי דבעלים קצת במידי דאינהו לא מצו עבדי.

...דמה שהכהנים מקריבים אפשר על שני פנים אם שהוא מדין שלוחו של אדם כמותו דבעלים, דהיינו שדין ההקרבה מעיקרו על הבעלים הוא והקרבת הכהנים מהניא רק מדין שלוחו של אדם כמותו, או דמה שהכהנים מקריבים הוא משום דצותה להם תורה להקריב ולא מכח שלוחו של אדם כמותו דבעלים שלא הוטל מעיקרא חיוב ההקרבה ממש על הבעלים כלל. וזוהי דאמר רב הונא בריה דרב יהושע דהני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דהיינו דעיקר דין

צורבא הדף היומי

ההקרבה הוטל מעיקרא עליהן, דאי אמרת שדין ההקרבה חל מעיקרו על הבעלים והני כהני שלוחי דידן נינהו מי איכא מידי כו' היינו דבכגון זה אין לדון דין שליחות כמותו, ובע"כ צ"ל שלא חל דין ההקרבה על הבעלים אלא על הכהן כשלוחא דרחמנא. ובנדריים איבעיא לן רק שמא מקצת שלוחי דידן נמי הוו, היינו דעיקר הקרבת הכהן הוא באמת משום ציווי דרחמנא ולא משום דהוי כמותו דבעלים אבל עדיין אפשר שהבעלים חייבין לחזר אחר שלוחא דרחמנא ולשלחו להקריב קרבנם, באופן שאין זה כבר שליח כמותו אבל מ"מ שלוח הוא מהם וגם זה אסור במודר הנאה, דאע"ג דלא יהא נידון בדין שלוחו של אדם כמותו מ"מ מהנה הוא לו במאי דציית ליה להיות שלוחו להקריב בשליחות דרחמנא, ...וזוהי כוונת התוס' בשליחות קצת ר"ל שהוא שלוחו אבל לא מדין כמותו, ועל זה לא שייך כבר סברא דמי איכא מידי כו' כו' דאין סברא זו מגרעא אלא דין דשלוחו של אדם כמותו כמובן.

- הסבר את הקושי של הדבר אברהם על דברי התוספות?
- מה הסברו של הדבר אברהם לדברי רב הונא בריה דרב יהושע.

ב. משביעין אנו עליך

הפרי חדש שאל מה היעילות בשבועה. הוא השיב תשובה וגם אחרונים אחרים השיבו תשובות אחרות.

תוספות ר' עקיבא איגר מסכת יומא פרק א משנה ה

במשנה והשביעוהו. הפר"ח בס' מים חיים בפ"א מהלכות עיה"כ הקשה דמאי מהני השבועה, הא לפי דעתם היו טועים הפרושים והם אנוסים בדעתם? ואפשר שהיו נשבעים לשקר כדי לקיים מצות הקטורת כתקונה לפי שיטתם? ותירץ דכיון שהיו יודעים דמשביעיים לכל כהן גדול איכא מאן דחמירא ליה שבועה ולא היה מכניס עצמו בכך.

הרב משה סופר, שו"ת חתם סופר, אורח חיים סימן קעו

והיה נראה לי בזה דלא לחנם האריכו לומר אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחינו ושליח ב"ד משביעיים וכו', מה צורך לאורך הלז, אלא משום דכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה ע"י בית דין כמ"ש תוס' יומא י"ב ע"ב ד"ה כה"ג כו', והצדוקים מודים שאין עבודת יום הכיפורים כשרה אלא בכהן גדול, ושלוחי בית דין בשליחות מתנים עמו שאם ישנה דבר איננו שלוחם, פ' איננו כהן גדול נמצא העבודה פסולה, ומיהו בלא שבועה לא היו יכולים להתנות שאם ישנה דבר איננו כהן גדול, דמ"מ לדעתו לא יפסיד דאם יכנוס אחר שאינו צדוקי ויקטיר לפנים עבודתו פסולה לדעת הצדוקי, ואם יכנוס הוא ויקטיר בחוץ ולא יהיה כהן גדול ג"כ עבודתו פסולה ואין הפסד, על כן השביעוהו על זה דעל מגן לא יעבור על השבועה, ולפע"ד תירוץ נכון ואמת הוא.

צורבא הדף היומי

הרב שמואל שטרשון, רש"ש, יומא יח ע"ב

מה שהקשה עוד דמאי מהני השבועה דלדעתם הוה כנשבע לבטל מצוה. נראה לי דלא קשה מידי, דהא מ"מ הוי שבועת שוא. ואף דהוי שבועת אונסין (ועי' שו"ע יו"ד סי' רל"ב סי"ד וט"ו ובאחרונים שם) אולי ידעו חז"ל דהצדוקין לית ליה הך דינא. או דלית ליה דרשה ד" לא יחל דברו' (במדבר ל, ג) אבל מיחל הוא לחפצי שמים" (נדרים טז ע"ב).

הרב איסר זלמן מלצר הרחיב עוד בכיוון זה:

הרב איסר זלמן מלצר, אבן האזל הלכות עבודת יום הכיפורים פרק א הלכה ז

היו משביעין אותו, בספר מים חיים פ"א הל' ז' הקשה דמה מהני השבועה, הא אצל הצדוקי שסובר שצריך לעשות כשיטתו הוי נשבע לבטל את המצוה ואינו צריך לקיים שבועתו ע"ש שהאריך בזה, ונראה שהוא פשוט דהא נשבע לבטל את המצוה הוי שבועת שוא כמש"כ הרמב"ם פ"א מהל' שבועות, ושבועת שוא הוא ג"כ דבר שהצדוקין מודים, וא"כ איך יתיר לעצמו אפי' צדוקי ליטבע שיעשה העבודה שלא לפי שיטתו, ובודאי מצות עבודת יו"כ אינו דוחה איסור שבועת שוא

- הסבר את תירוציהם של שלושת האחרונים - הפרי חדש, החתם סופר והרש"ש, לקושית הפרי חדש.

צורבא הדף היומי

הלכה

בית יוסף אורח חיים סימן תקפט

המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה וכו'. מימרא דרבא בפרק ראוהו בית דין (כח.) וכתב הר"ן (ז: ד"ה אמר) וזה לשונו כתב הרז"ה (המאור ז. ד"ה אמר רבא) דכי שרי דוקא בתקיעות דראש השנה שהן מצות מן התורה אבל בתעניות לא ולפי דבריו אף בתקיעות דראש השנה צריך לדקדק לפי שיש בהן מדרבנן אלא שאין מחוורין דבריו דמכל מקום מצוה איכא ומיהו מסתברא לי דכי אמרינן מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה דוקא כגון שהוא תוקע מאליו להוציא המודר הנאה אבל כל שאמר ליה המודר תקע לי והוציאני אסור דשליחותיה קא עביד וראיה לדבר מדאמרינן בפרק אין בין המודר (לה: גבי הא דאיבעיא לן התם הני כהני אי הוו שלוחי דידן או שלוחי דשמיא למאי נפקא מינה למודר הנאה אי אמרת שלוחי דידן הא קא מהני ליה ואסור ואמרינן נמי התם (לו:) אלא לדעתיה דבעל הכרי הא קא מהני ליה דקא עביד שליחותיה אלמא כל היכא דקא עביד שליחותיה אסור אלא ודאי הכא בתוקע מעצמו שלא בשליחותו של מודר עסקינן

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפט סעיף ז

המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה; ודוקא כשהוא תוקע מאליו להוציא, אבל אם אמר לו המודר: תקע (יד) והוציאני, אסור.

משנה ברורה סימן תקפט ס"ק יד

(יד) והוציאני אסור - דכיון דבשליחותיה עביד יש לו הנאה במאי דעביד שליחותיה ובדיעבד יצא [פמ"ג בשם הפר"ח].

צורבא הדף היומי

אמונה

מלבי"ם שמואל א פרק ב פסוק כז
הכהנים בני אהרן הם שלוחי דידן ושלוחי דרחמנא, שהם שלוחי ישראל להיות אמצעים בינם לבין אלהיהם לעבוד עבודתם, והם שלוחי דרחמנא להיות משרתיו עושי רצונו (וע"כ נסתפקו חז"ל בנדרים (לה ב) איזה הוא העקר משניהם עיין שם),

הרב שמואל בורנשטיין, האדמו"ר מסוכצ'וב, שם משמואל במדבר פרשת נשא שנה תרעו דהנה בש"ס יומא (י"ט א) ונדרים (ל"ה ב) הני כהני שלוחי דידן נינהו או שלוחי דרחמנא. ויש לפרש שכל דברי חכמים קיימים. והיינו דהנה עבודת כהנים אמרנו לעיל שהיא לעומת כח המחשבה, ומ"מ הרי היא מעשה בפועל ממש. אך יש לומר שחלק המחשבה הוא מחמת שליחות ישראל ושלוחו של אדם כמותו ע"כ גוף העשי' איננה מתיחסת לכהנים אלא לישראל. וע"כ כל דברי חכמים קיימים שבחלק המחשבה הם שלוחי דרחמנא ובחלק המעשה הם שלוחי דידן. וכן עבודת הלויים שהיא לעומת כח הדיבור, ומי לית בהו חלק המעשה לעבוד ולמשא ושמירת המקדש דמשמר כעושה מעשה. אך בזה יש לומר דהלויים נבחרו תחת כל בכור בבני ישראל, והם בחלק העשי' שלוחי ישראל ולוקחין המעשרות בשכרן, אבל חלק הדיבור הוא

מעצם מעלת הלויים ולא בשליחות ישראל, ובחלקי הדיבור הם שלוחי דרחמנא ולא שלוחי דידן.

הרא"ה קוק, שמועות ראה, ויקרא - פרשת אמור, עמ' 14
קדושת הכהונה הרי היא "בפועל" ואילו קדושת ישראל היא "בכוח". מכוחה של קדושה זו שתתגלה בעתיד נקרא כל עם ישראל: כהני ה'. ע"פ הדברים הללו יובנו אף דברי הגמרא שהני כהני שלוחי דידן, ולכאורה איך אפשר למנות שליח למה שהוא עצמו אינו יכול לבצע? ..אלא שהמינוי בא מכח קדושת הכהונה הגנוזה בישראל "בכח" אותה קדושה שאצל הכהן - שלוחא דידן- היא מתגלית בפועל וניתנת לביצוע.

הרב שלמה גורן, "המאבק בין הפרושים לצדוקים", מועדי ישראל, עמ' עג-עד
הרקע האידאולוגי לקיטוב החריף בין הצדוקים לפרושים בנושא הקטורת ביום הכיפורים, אינו בגלל הבדלי פרשנות של הכתות השונות בתורה שבכתב. יוסף בן מתיתיהו טוען שהצדוקים לא האמינו בהתערבות האלוהים במעשיהם של בני אדם. רק לטבע היה לדעתם מעמד בפני האלוהים. לפי השקפתם גם האדם הקדוש ביותר בעולם כמו הכהן הגדול, כשנכנס לעבודת האלוקים במקום הקדוש ביותר, הוא קודש קדשים, אסור לו לחשוף עצמו כאדם מפני שאין לו מעמד כלפי הבורא. לכן נצטוונו לדעת הצדוקים להיכנס לקדש הקדשים תחת מסך עשן של ענן הקטורת המייצג את הטבע הזורם צומח ומפרה ומחדש מצד אחד, ומאיידך מיצג חום ואנרגיה, המכלה ומשנה, ממית ומוליד שהוא קיום הטבע בעולם. לעומתם האמינו

צורבא הדף היומי

הפרושים שכל יצור בודד וכל שכן הכהן הגדול, יש לו מעמד איתן עלפי הבורא. כל אדם נברא בצלם אלוקים וכל אדם נידון כעולם שלם. . לכן אסור להסתיר את זהותו של הכהן הגדול, בזמן שמתיצב לפני הבורא בקדש הקדשים ואל לו להתחבא תחת מסך של ענן הקטורת, אלא חייב להכנס בגלוי חשוף כשליח ציבור של העם כדי לכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל.